

ную традыцыю (Дамаскін, Данат, Прысцыян) разумення інфінітыва як імя самой рэчы. Пазней Ф.Санчас адзначаў, што інфінітыў — гэта дзеяслоў, які можа ўжывацца замест любой склонавай формы назоўніка, бо ён і сам быў некалі імем.

Л.Зізаній таксама стаіць у вытокаў традыцыйнай класіфікацыі, філігранна распрацаванай сістэмы часоў, тоесных цэласнаму прошламу ў сучаснай беларускай мове: *мимошедшее, протяженное, пресовершенное*, якая спалучае адценні значэнняў імперфекта, аорыста, перфекта і плюсквамперфекта.

Старабеларускі граматыст зарэкамендаваў сябе і ўважлівым даследчыкам катэгорыі прыслоўя. У рэестры патэнцыйных у сучаснай літаратурнай мове знаходзяцца такія адценні значэння, як *оувѣщеванія: сице, тако, въ правдоу, въ истинноу, всяко, аминь; моли́твеннаго: да, аминь; чина: прежде, послѣди, по семь; величанія: сѣло, всяко, праве, докоуска; клиненія: ей; іавленія: іавъ; таенія: тай*.

У "Граматыцы" Лаўрэнція Зізанія прысутнічаюць рысы і тыпалагічнага даследавання (кампаратывістыкі). Аналізуючы канон ужывання літары Я, старабеларускі граматыст зазначае: *Сего обыкоша оупотребляти людѣ сербстѣи, и волохове въмѣсто оу и ю*. Пры характарыстыцы канона літары А старабеларускі філолаг адзначае, што ў айчыннай традыцыі ёю радзей карыстаюцца, алё *писць Великои Россіи обыкоша писати ея*.

У сучаснай Беларускай мове, як адзначаюць даследчыкі, у сувязі з актывізацыйй моватворчай практыкі вельмі востра паўстала праблема прадстаўніцтва кандовых, стрыжнявых асаблівасцей у літаратурнай мове, у тым ліку і дыфтонгаў, характэрных палеска-падляшскаму арэалу гаворак. Л.Зізаній у дзесятым каноне адзначае гэтую асаблівасць старабеларускай мовы: *"дѣффтонкѣ выноу в началѣ реченія полагається, іако іаслѣ, іавляюся", ѿ и оу единою имоутъ в началѣ реченія и на концѣ полагаются токмо съ разсоужденіемъ, іако, соудомъ, Богѣ, рѣшоу, несоу"*.

Менавіта такім шукальнікам навуковай, а найперш духоўнай, ісціны, падзвіжнікам беларускай і славянскай культуры, вядомым дзеячам праваслаўнага Адраджэння застаўся наш зямляк Лаўрэнцій Зізаній у памяці нашчадкаў.

¹ Жураўскі А.І. Гісторыя беларускай літаратурнай мовы. Мн., 1967. Т.1. С.233.

² Каменскі Ян Амос. Великая дидактика. М., 1906. С.110.

³ Гл.: Кулиш П.А. Материалы для истории воссоединения Руси. М., 1877. Т.1. С.72; АЮЗР. Ч.1. Т.IV. С.407.

⁴ Библиотека АН Литвы. Отдел редкой книги. Л.4.

⁵ Санчас Ф. Минерва, или О первоосновах латинского языка. Саламанка, 1587. Кн.1. Гл.2.

⁶ Галатовский Иоанникий. Науки короткая албо способа зложена казанія // Вомперский В.П. Риторика в России XVIII вв. М., 1988. С.27.

⁷ Державин Н. История Болгарии. М.;Л., 1946. Т.2. С.134.

⁸ А.А.Патэбня і А.М.Пяшкоўскі не знаходзілі ў займенніках уласцівасцей самастойных часцін мовы, тоесных поглядаў прытрымліваліся прадстаўнікі расійскай славянафільскай школы Г.П.Паўскі і К.С.Аксакаў.

І.Я. ВОЙНІЧ

ПАТРАНАТ У ЭМБЛЕМАТЫЧНАЙ ПАЭЗІІ СІЛЬВЕСТРА КОСАВА Ў ПРАДМОВЕ ДА ПЕРШАГА ДРУКАВАНАГА ВЫДАННЯ КІЕВА-ПЯЧЭРСКАГА ПАЦЯРЫКА 1635 г.

Толькі ў апошнія дзесяцігоддзі беларускія літаратуразнаўцы сталі актыўна даследаваць такія мала вывучаны від старажытнай пісьмовай творчасці XVI–XVII стст., як прадмовы і пасляслоўі. Аднак пакуль што амаль не ўдзялялася ўвагі польскамоўным прадмовам беларускіх аўтараў, што значна абмяняла ступень вывучаннасці літаратурнага працэсу дадзенага перыяду на Беларусі.

Пачынаючы з твораў Францыска Скарыны, амаль усе друкаваныя кнігі не абыходзіліся без традыцыйнай прадмовы і пасляслоўя. Не стала выключэннем з гэтых правілаў і выданне беларускім пісьменнікам Сільвестрам Косавым на польскай мове аднаго з самых ранніх помнікаў літаратуры так званага перыяду Кіеўскай Русі Кіева-Пячэрскага пацярніка ("Paterikon, albo żywoty ss. Ouców Pieczarskich" ("Патэрыкон або жыцця св. Айцоў Пячэрскіх". Кіеў, 1635)) — зборніка апавядаў аб жыцці першых манахаў Кіева-Пячэрскага манастыра і яго галоўнай святыні — царквы Успення Багародзіцы.

"Paterikon" С.Косава, як лічаць многія даследчыкі, стаў адным з арыгінальнейшых рэдакцый Кіева-Пячэрскага пацярыка. Лічыцца, што гэта было самае першае друкаванае выданне старажытнага помніка ўсходнеславянскай літаратуры. Письменнік не проста пераклаў жыцця пячэрскіх святых са старажытнаруската мовы на польскую – найбольш даступную для чытачоў мову ў Рэчы Паспалітай. Узяўшы за аснову другую Касьянаўскую рэдакцыю "Пацярыка" 1462 г., Косаў надаў свайму твору іншую архітэктанічную цэласнасць. У асноўнай агіяграфічнай частцы ён ўвёў новую стылёва-рытарычную форму падачы зместу са сваім каментарыям і спасылкамі на вядомыя крыніцы, змяніў да патрэб часу ідэйны сэнс асобных жыццёвых пячэрскіх святых, а таксама, зыходзячы з патрабаванняў этыкету і барокавых традыцый, ўключыў у кнігу яшчэ некалькі раздзелаў: уступных, дадатковых і паясняльна-тлумачальных.

"Патэрыкон" з'яўляецца найбольш значным выданнем у творчай літаратурнай спадчыне Косава. На тытульным лісце письменнік паведамляе, што "Патэрыкон" быў напісаны *"славянскай мовай законнікам Нестарам, рускім летапісцам"*, і ў прапануемай кнізе аўтар збіраецца растлумачыць гэты твор, карыстаючыся дадатковымі крыніцамі *"эрэчаскіх, лацінскіх, славянскіх і рускіх пісьменнікаў"*. Згодна з традыцыяй прысвячаць выданне кнігі мецэнатам ці вядомым уплывовым і паважаным у грамадстве асобам, Косаў прысвячае свой "Патэрыкон" чарнігаўскаму падскарбію, праваслаўнаму шляхцічу Адаму Кіселю. Патрон кнігі быў выбраны не выпадкова: у асобе Адама Грыгор'евіча Кіселя Сільвестр Косаў бачыў ідэальнага чытача.

На культуру народаў Рэчы Паспалітай у эпоху Адраджэння і асабліва барока паўплывала шляхецкая ідэалогія. Яе аснову складала тэорыя паходжання шляхты ад ваяўнічых сармацкіх плямен. У гэты час асаблівай павагай у грамадстве карыстаўся шляхціч з найбольш старажытнай радаслоўнай. Вобраз шляхціча-сармата становіцца ідэальным вобразам для пісьменнікаў і мастакоў. Менавіта для патрэб шляхты, якая лічыла сябе роўнай каралю і магнатам, пачалі выдавацца кнігі па гісторыі, генеалогіі і геральдыцы Мацея з Мехава, Марціна Кромера, Марціна і Яхіма Бельскіх, Аляксандра Гвагніні, Барташа Папроцкага, Мацея Стрыйкоўскага. У гэтых працах многа гаварылася аб атрыманні тым ці іншым дастойным чалавекам шляхецкага звання, а разам з тым падаваліся звесткі аб паходжанні гербаў і прозвішчаў, якія звычайна выводзіліся з якой-небудзь старадаўняй легенды, ці былі атрыманы ў вядомых бітвах: на Сініх Водах (1363 г.), Грунвальдскай (1410 г.), Аршанскай (1515 г.) і інш.

Старажытныя генеалагічныя карані Адама Кіселя, прыналежнасць да роду, які захаваў праваслаўную *"святую даўнюю веру ў патомках"* і *"веру панам каралям сваім"* – цалкам адпавядала шляхецкай сармацкай ідэалогіі. *"Старажытнасць у расійска-сармацкім народзе... і дзедаўскай рэлігіі – вось дзве прычыны"*, – гаворыць пісьменнік, – чаму ён *"кнігі пацярыка жыццёвых святых айцоў пячэрскіх пад імём міласцівага пана Падкаморыя"* выдаць вырашыў. Выкарыстаўшы кнігі *"рускіх летапісаў... і польскіх гісторыкаў"*, Косаў ва "Уступным слове да яго літасці" (*"Praefatus do lego Mści"*) робіць гісторыка-генеалагічны агляд вытокаў роду Кіселяў, усхваляе вайсковыя подзвігі самога патрона кнігі і яго слаўных продкаў. Паходжанне роду Кіселяў Косаў выводзіць ад легендарнага Свентольдыча і прыводзіць міфалагічнае паданне аб падзеі, апісанай у "Аповесці мінулых гадоў" пад 996 годам, калі жыхары Белгарада адстаялі свой горад, абложаны ўжо доўгі час печанегамі, дзякуючы мудрасці аднаго старца, які загадаў *"створити цѣль, в немъ же варятъ кисель, и повелѣ ископати колодязь, и вставить тамо кадь"*¹. Пасля старац запрасяў у горад печанегаў пакаштаваць гэтага кіселя, і тыя, зразумеўшы, што горад голадам не ўзяць, знялі аблогу. Калі летапісец не назваў імя мудрага старца, то Косаў згадвае, што ім як раз і быў Свентольдыч. Гэты Свентольдыч за *"стратэгеу, пры дапамозе якой адстаяў свайму манарху сталіцу, і атрымаў сабе новае прозвішча Кісель, якое шчасліва трываецца і да цяперашніх дзён"*². Апісаную ў летапісах падзею Косаў перанёс з Белгарада ў Кіеў, у часы, калі князь Уладзімір яшчэ не прыняў хрысціянства. Письменнік згадвае, што тое вынаходніцтва продка Адама Кіселя *"дало веру ў багоў сваіх паганскіх, узбудзіла кіяўлян даць адпор печанегам"*. І далей: *"Герад тым, як Уладзімір прыняў Святых крыж і веру, продак Вашай Літасці [Адама Кіселя] гэты тытул атрымаў ад старых раксаланаў"*³.

Падобнымі міфалагічна-мастацкімі тлумачэннямі паходжання шляхецкіх прозвішчаў і радавых гярбоў былі нашпігаваны геральдычныя кнігі Яхіма Бель-

скага, Барташа Папроцкага і больш позняга геральдыста XVIII ст. Каспара Нясецкага. Легенда набыцця Свентольдычам прозвішча Кісель не больш чым мастацкі вымысел Косава, ці саміх Кісельяў. Аднак гэтая легенда ў XVII ст. набыла ўстойлівую папулярнасць на Украіне, што падцвярджаецца звесткамі з Густынскага летапісу і "Сінопсіса"⁴. Хаця і яны аб гэтым паведамляюць з адценнем верагоднасці: "*Человѣка же того, иже хитрость сію избобрѣте, прозваша Кисѣль; а сказыють* [разб. мая – І.В] *его быти от племени и колѣна Свенделда, или Святолда, нарочита советника Святослава и Владимирова*"⁵.

У першых рускіх летапісах асоба Свентольда, ці як падаецца ў першакрыніцы – Свянэлда – усплывае ў 945 г., адразу пасля забойства князя Ігара драўлянамі. Свянэлд, бацька Мсцішы, быў ваяводай пры малалетнім князі Святаславе⁶. Яго сына Люта ў 975 г. падчас палявання гвалтоўна забівае князь Алэг Святаславіч. З-за гэтага паміж братамі Яраполкам і Алегам пачынаецца вайна, у якой Алэг гіне⁷. Імя прыбліжанай да княскага трона асобы Свянэлда ці яго нашчадкаў, вядома, было б згадана летапісцам пры апісанай пад 996 годам падзеі асады Белгарада (а не Кіева, як сказана ў Косава) печанегамі. У летапісу, нагадаем, гаворыцца пра безыменнага старца.

Асоба Адама Кіселя бачылася Косаву ідэальнай і з прычыны таго, што славы продак чарнігаўскага падскарбія згадваўся побач з кіеўскім князем Уладзімірам, пры якім хрысцілася Русь. Косаў на момант выхаду "Патэрыкона" ў царкоўнай іерархіі займаў даволі высокую пасаду – епіскапа. Гэта вымагала яго весці вельмі стрыманую палітыку ў адносінах да свецкай улады. Для асоб такога рангу сярэднявечны культ першых дзяржаўных асоб па-ранейшаму заставаўся недатактыкальным (прынцып стылю манументальнага гістарызму ў сярэднявечнай літаратуры, калі князі, каралі і іх дзеянні маляваліся толькі станоўча, выключна ў прыгожых танах). Асоба князя Уладзіміра Святаслававіча асабліва паважанай была ў клерыкальных колах, да якіх належаў і Сільвестр Косаў. Першы рускі мітрапаліт Іларыён у "Слове аб законе і благадаці" пачаў распрацоўваць царкоўны культ Уладзіміра-хрысціцеля, уводзячы яго ў пантэон святых патронаў праваслаўнай рускай царквы нават раней за пакутнікаў Барыса і Глеба. Хвалебнае апяванне працягвалася і ў летапісах, створаных манахамі⁸. Імя князя Уладзіміра звязвалася з магутнасцю і незалежнасцю Русі, як дзяржаўнай, так і царкоўнай. Асоба князя Уладзіміра для ўсходніх славян была такой жа аўтарытэтай, як асоба Карла Вялікага ў Свяшчэннай Рымскай імперыі, ці князя Мешкі Старога ў палякаў. Імя хрысціцеля зямлі рускай, што стала побач з Свентольдам, павінна была падкрэсліць значнасць роду Кісельяў, знайсці самы неабвержаны аргумент на карысць яго старажытнасці і годнасці, каб ніхто не змог ні ў чым усумніцца. Вобраз князя Уладзіміра для гэтай мэты быў ідэальны, а для пісьменніка таго часу было не істотна – ці адпавядае гістарычнай сапраўднасці складзеная ім легенда. У асобе Адама Кіселя Сільвестр Косаў любымі сродкамі імкнуўся стварыць "ідэалізаваны вобраз сучасніка-шляхціча"⁹.

Сярод іншых гераічных продкаў Адама Кіселя асабліваю ўвагу ўдзяляе Косаў яго дзеду – Гневашу Кіселю (які "слаўна адзначыўся.. на марсавым плацу пад Воршай... пад камандаваннем памяці гетмана князя Канстанціна Астрожскага") і бацьку – Рыгору Кіселю, які пад "мужным гетманам Рыгорам Хадкевічам хадзіў, кроў сваю праліваў у Маскоўскай экспедыцыі". Асоба Адама Кіселя, шляхетнасць паходжання, адданасць кіеўскаму князю, а потым польскім каралям, вайсковыя подзвігі, вернасць праваслаўю трактаваліся Сільвестрам Косавым "як неабходная перадумова рэцэпцыі ўвасобленых у кнізе рэлігійна-этычных і грамадска-патрыятычных ідэй"¹⁰.

Традыцыйна ў прадмову-прывячэнне да твора ўключаецца эмблематычны кампанент-трыяда: надпіс-дэвіз (inscriptio, motto), сам герб і гербатлумачальны верш-панегірык, з якога пачынаецца твор. Пасля загаловку "*На слаўны кляйнот у Сарматыі расійскай, старажытнага дома паноў Кісельяў*", гербавага шчыта з ініцыяламі: наверху – АКРС – (Adam Kisel Podkomorzy Czarnihowski), унізе – SN – (хутчэй за ўсё – Świętolda Nazwisko (Свянтольда Імя), яшчэ ніжэй прыведзена наступная эмблематычная частка – дэвіз, зашыфраваны ў літарах D.I. K.M., які нам расшыфраваць не ўдалося.

Выданне аднаго з самых старажытных і найбольш значнага літаратурнага помніка Сярэдневяковай Русі патрабавала велічы і грунтоўнасці ва ўсім. У "Патэрыконе" Косаў змяшчае цэлых пяць эпічных вершаў – эпіграм – у гонар патрона выдання. Гэтым ён хацеў падкрэсліць важнасць не толькі самой кнігі,

але і асобы Адама Кіселя, чый продак быў яшчэ больш старажытным, чым жыццёвы асобы Кіева-Пячэрскага пацерыка. Але, магчыма, гэта тлумачылася спешным выданнем кнігі ў свет: Косаў на час выхаду "Патэрыкона" (1635 г.) павінен быў ужо даўно пакінуць Кіеў, бо атрымаў пасаду епіскапа Мсціслаўскага, Аршанскага і Магілёўскага. Яго папярэднік па кафедры Іосіф Бобрыкавіч памёр яшчэ ў 1634 г. Сам Косаў гаворыць у прадмове, што асобу патрона ён шукаў ужо пасля напісання асноўнай агіяграфічнай часткі кнігі. Пагэтану сам ён паспеў напісаць у гонар Адама Кіселя толькі адну кароткую эпіграму, яшчэ чатыры геральдычныя вершы напісаны Афанасіем Кальнафойскім. Усе пяць вершаў раскрываюць сімвалічную ўзаемасувязь гербавых знакаў з асобай Адама Кіселя, усім яго родам і ў першую чаргу славутым продкам Свянтольдычам.

Сам герб роду Кіселя змяшчаў няшмат дэталей: у цэнтры на белым полі – вайсковыя намёт, пакрыты шаломам з мальцыйскім крыжам. Гравюра герба аблямоўваецца вянком з дубовых лістоў, выходзячых з рыцарскага забрала. І аб'ядноўвае ўсю кампазіцыю геральдычнага шчыта выява трохвежавай фартэцы.

Сільвестру Косаву, як ужо гаварылася, належыць толькі першы верш. Панегірык поўнаасцю адпавядае ўзору геральдычнай паэзіі XVI–XVII стст., напісаны характэрнай для славянскіх моў сілабікай з жаночай клаўзулай і абавязковай сумежнай рыфмоўкай. У вершы строга вытрыманы папулярны на той час трынаццаціскладовы радок з цэзурай пасля сёмага складу, хця чаргаванне націскных-ненаціскных складоў не заўсёды адпавядае класічным нормам. У адпаведнасці з традыцыйнымі правіламі для падобных эмблематычных вершаў, эпіграма Косава змяшчае мінімальна неабходную колькасць радкоў (у дадзеным выпадку – шэсць).

Ва ўступе паэт гаворыць аб намаляваных на гербе знаках: намёце (шатры) са святым крыжам:

W Polu Namiot, a nad nim błiszczysz się Krzyż święty.

To dom Marsów

(У полі намёт, а над ім блішчыць крыж святы.

Гэта дом Марсаў...)

Рыцарскі знак "намёт" азначаў, што ўладальнікі герба праславіліся ў вайсковых паходах. Акцэнт увагі – на крыжы, які не проста знаходзіцца, а "блішчыць", быццам на купалах праваслаўнай царквы, сімвалізуе тое, што вайсковы шацёр – "надзейны прытулак для царквы і Бацькаўшчыны"¹¹; ён сімвалізуе непарушнасць "дома Кіселяў" з хрысціянскай верай.

Слава, дабытая ў вайсковых паходах, была галоўным прадметам гонару шляхты, таму вайсковыя геральдычныя знакі (меч, шабля, шалом, маджэра, дзіда, лук, стрэлы, вайсковыя намёт, узброены ваяр) былі даволі папулярнымі. Наяўнасць у гербе гэтых знакаў дапамагала геральдыстам выявіць сімвалічны сэнс дадзеных знакаў, а паэтам – апяваць іх у вершах. Па традыцыях паэзіі, усё, што нагадвала вайну, вайсковыя справы, зброю, знакі і г.д., алегарычна ўвасаблялася ў вобразе старажытнарымскага бога вайны Марса. Сімвалічная сувязь вайсковага гербавага знака з антычным богам адлюстравана і ў панегірыку Афанасія Кальнафойскага. Ва "Уступным слове" Косаў таксама неаднаразова замяняе слова "вайна" алегарычнымі вобразамі Марса: "кывавы Марс справы ўчыніў", "продкі ў цесным кантакце з Марсам прадстаўлены былі", "на марсавым плацу пад Воршай". Спалучэнне хрысціянскіх ("крыж святы") і антычных сімвалаў-вобразаў – характэрная з'ява для літаратуры барока з часоў Адраджэння.

Вобраз антычнага бога вайны спадарожнічае імя кіеўскага князя Уладзіміра, пры якім, сцвярджае паэт, быў набыты клейнот роду Кіселяў. Тут і ў наступных двух радках паэт, як гэтага вымагае кароткая эпіграма, вельмі сцісла і лаканічна паведамляе аб існаванні старажытнай легенды роду Кіселя:

... to Klejnot z Włodzimierzem wzięty.

Ten znak nosił Świętoldychz, Mąż Ruski, którego

Ruś Kiselem nazwała od kunsztu sławnego.

(... то клейнот пры Уладзіміры набыты.

Гэты знак насіў Свянтольдыч, муж рускі, якога

Русь Кіселем празвала за знаходніцтва слаўнае.)

Косаў як бы імкнецца абудзіць у чытача цікавасць да апетай у вершы старадаўняй легенды, абавязкова раіць звярнуць увагу на наступную частку прадмо-

вы "Уступнае слова да яго літасці", дзе падрабязна расказваецца, што гэта за "знаходніцтва стаўнае", за якое Адам Кісель атрымаў сваё прозвішча.

Завяршаецца панегірык традыцыйным пажаданнем свайму патрону самага найлепшага:

**Stąd od wieków z Kijowom dom Kisielów sływie
I będzie słynać, poki Dniepr w swych brzegach płynie.**

(Адсюль спрадвеку з Кіевам дом Кісельяў славіцца

І будзе існаваць, пакуль Дняпро ў сваіх берагах плыве.)

Падобнае пажаданне даўгавечнасці славы ўладальнікам гербу было не новым у геральдычнай паззіі народаў Рэчы Паспалітай¹². Косаў увёў у свой верш усходнеславянскія фальклёрныя матывы. Культ вады ў беларусаў і ўкраінцаў (Купала) папулярны з язычніцкіх часоў. Невыпадкава, што для свайго вобразу паэт выбірае самую магутную раку ўсходніх славян – Дняпро – і жадае дому Кісельяў такой жа велічы і даўгавечнасці.

У цэлым панегірык не вызначаўся мастацкай арыгінальнасцю: мінімальная колькасць радкоў, сцігласць на тропы, традыцыйнасць вобразоў і характарыстык пры раскрыцці сэнсу геральдычных знакаў. Аднак мінімальная колькасць радкоў панегірыку Косава вельмі добра дапоўнілася вершамі Кальнафойскага. Гэтыя эпіграмы даволі разнастайна і арыгінальна тлумачылі сэнс асобных знакаў гербавага шчыта Адама Кіселя, ўдала раскрывалі сімвалічную ўзаема-связь гэтых знакаў са справамі нашчадкаў легендарнага Свянтольдыча, падкрэслівалі іх веліч і славу.

Перакладам "Патэрыкона" на польскую мову і прысвячэннем яго годнаму чалавеку з "народу сармацка-расійскага, роду даўняга", Косаў атрымліваў сваеасабліваю індальгенцыю на тое, што кніга жыццй святых айцоў пячэрскіх без перашкод зможа дайсці да патрэбнага чытача і адначасова будзе пад патранатам даволі вядомага дзяржаўнага мужа.

¹ Памятники литературы Древней Руси. М., 1978. С.142.

² Kossów S. Paterikon, albo żywoty ss. Oyców Pleczarskich. Арк.4 зв.

³ Там жа. Арк.5.

⁴ Гл.: Ісіченко Ю.А. Киево-Печерський патерик у літературному процесі кінця XVI – пачатку XVII ст. на Україні. Київ, 1990. С.108.

⁵ Синопис. Київ, 1680. Арк. 30–30 зв.

⁶ Памятники литературы Древней Руси. С.68.

⁷ Там жа. С.88.

⁸ Гл.: Молдован А.М. "Слово о законе и благодати" Илариона. Киев, 1984; Владимир Святой / Лики давних времен. СПб., 1991.

⁹ Ісіченко Ю.А. Киево-Печерський патерик... С.100.

¹⁰ Там жа.

¹¹ Саверчанка І.В. Старажытная паззія Беларусі. Мн., 1992. С.54.

¹² Ісіченко Ю.А. Киево-Печерський патерик... С.109.

К.Ц.БРУЕВА

РОЛЯ ГУКУ Ў СТВАРЭННІ І РАЗВІЦЦІ СУСВЕТУ (на матэрыяле міфапазэтычнай творчасці)

У свядомасці лінгвіста гук перш за ўсё атаясамліваецца з паняццем важнай адзінкі маўлення. Але ў большасці старажытных літаратурных твораў ён выступае як асноўны элемент, які браў удзел у стварэнні Сусвету. У той жа час мы надаем вялікае значэнне Першаму Слову, без якога «нічога не пачало быць, што пачало быць» (Іаан. 1:3). Слова, пра якое гавораць гэтыя радкі, ёсць Першародная Мудрасць. Гэтаму паняццю адпавядае санскрыцкі дзеяслоўны корань «веда», які ў беларускай мове мае адпаведнае сэнсавое напам'янтаванне.

У Ведах, свяшчэнных індыйскіх пісаннях, сцвярджаецца, што Вышэйшая Мудрасць прыйшла з духоўнага свету і заўсёды перадаецца шляхам вучнёўскай пераемнасці.

Паколькі раней людзі валодалі дасканалай памяццю, то Веды доўгі час існавалі ў вуснай традыцыі і ў выглядзе пісьмовых тэкстаў былі занатаваны на санскрыце некалькі тысяч год назад.

У каментарыі мудраца В'ясы да Веданты – апошняга слова Ведаў – гаворыцца: «Неба ўзнікае з гуку», «Ён уваходзіць у асабістае сэрца, распрасцёртае